

I nastala je noć...

Noć se spustila brže, nego su očekivali narodi i državnici. U strahovitoj tami, koja se sve više nakuplja, jedva još razabiremo po kojeg ministra, koji brzo putuje amo i tamo, vidimo silhuetne lica i likova, istrpane komadiće paktova i propagande, ali tama sve to guta, i sada je postala noć. Našle su se one dvije sile, koje su obje odmah od svog postanka predstavljale stravu za čovječanstvo. Znalo se za opasan karakter i jedne i druge. Mnogi su se nadali da će one učiniti svijetu tu uslugu, da se međusobno proždru. No oni nisu učinili svijetu te usluge, već su sklopili međusobno Pakt. Ne znamo, koje su sve tajne klauzule toga pakta, ali znamo da će budućnost, koja se primiče pod ovakovim znakovima, biti strahovita.

★

I sada hoćemo da trijezno sudimo, i ako se u tami lako vidi »duhove.« Može biti da je Adolfa Hitlera slabost njegove pozicije natjerala Staljina. Bit će, da u Trećem Reichu znadu da gube i preostatak prestiža. Hitler nije više od Boga poslani spasitelj od boljševizma. A i kod Staljina mora da su slabe prilike, kad se odlučio da razočara sve one, koji su u njegovo ime vodili protufašističke akcije. No sve to skupa nije važno. Na horizontu su iskrsla druga, važnija posmatranja stvari. Industrij osovine nedostaju sirovine, dok ih Rusija imade u izobilju. Staljin nije u stanju da sam sa svojim ljudima izvadi sve blago iz svoje zemlje. Tu će sad dobiti pomoć, a to predstavlja nadoknadu, koja mnogi minus može promijeniti u ogroman plus. Autarkija unutar starih njemačkih granica je dakako nesmisao, no ako se protegne na čitavu srednju Evropu i Sovjetsku Rusiju — tada stvar dobiva drugi izgled. Pod sigurnim vodstvom može tu nastati snažan blok koji će vladati svijetom, a to neće biti samo čisto privredna i politička stvar.

★

Sjećamo se jedne rečenice, koju se već godine 1934 moglo čitati u »Deutsche Weg«, i to u članku »Progonitelji crkve pružaju si ruke«. Neka svi državnici upamte, da se — po svjedočanstvu povijesti — u ozbiljnom času svi savezi i paktovi sklopljeni samo sa stanovišta političke probiti, raspadaju u ništa — i da se sklapaju savezi i paktovi između onih sila koje su vođene idejom. Možda za druge države i nije od tako velike važnosti jesu li vrhovni predstavnici religiozni ljudi ili nisu. — U totalitarnim državama sva-

kako je to od vrlo velike važnosti. Nažalost moramo priznati, da je Staljin upravo unio svoje ime u »Zlatnu knjigu« bezbožnika, a Adolf Hitler, ono što je za njega najviše biće, formulira kao »trajna substancija naroda.« Shvati li se riječ »Bog« u tradicionalnom smislu, tada su obojica bezbožnici. Zemlja, kojom upravljaju neće poznavati drugih bogova, osim Staljina i Hitlera. Bit će zemlja bezbožna kao i ti njeni bogovi. U tim zemljama dosljedno će se ugušiti sve, što čini sadržaj Vesele Vijesti — Evanđelje. U obim zemljama ima se isto mišljenje o ljudima. Slobodna ličnost žrtvuje se za kolektiv. Taj kolektiv, disciplinovan i upravlján po određenom planu, jest prava inkarnacija čovječje naravi. On pojedincu daje eksistenciju i cilj života. Posvemašnje uvrštenje u kolektiv je imperativ izvana, a istodobno i iznutra. Slobodni su jedino oni, koji postaju robovi ovih imperativa, a izgube svaku ličnu volju. Postoje još samo željezni zakoni i željezni okovi, dok ljubavi i milosti nema više mjesta. Iščezle su blažene pjesme, koje su svojim čarom ispunjavale katedrale kršćanskih vremena, ne čuju se više uzdasi izmorenih ljudi, pa novi gospodari svijeta mogu biti sretni, dok na hiljade njihovoh žrtava krvari. Neprijatelji Boga, koji su do sada stanovali u dvije različite kuće, porušili su zid, koji ih je dijelio. Ili bolje, taj se zid sam srušio, jer je postao suvišnim.

Promatra li se kakovim su izjavama oba diktatora izrekli sud jedan o drugome, čini se, kao da je svaki od njih zatajio svoju cijelu prošlost u času, kad je neprijateljstvo pretvorio u prijateljstvo. U istinu stoje stvari drugačije. U Adolfu Hitleru krio se jedan Staljin, a u Staljinu jedan Adolf Hitler. Nije li Molotov napomenuo, da je Rusija danas nešto posve drugo od Rusije prije deset godina. Nijesmo li mi, a i drugi, godinama sjećali na to da boljševizam u dubini nije internacionalan, nego da si je u Sovjetskoj Uniji stvorio domovinu, o kojoj je još Lenin rekao, da ju je opet dozvoljeno ljubiti, otkada je ostvarila marksizam? Gdje nema jedne ideje, koja doista veže ljude sviju rasi i klasa, nužno će sve ono, što se naziva internacionalnim pasti žrtvom proždrljivog nacionalizma, a najnoviji primjer za to nam daje Sovjetska Unija. Sa stanovišta radničkih masa nikada još internacionalni proletarijat nije bio tako prevaren, kao u našim danima od njihovog obožavanog Staljina. Adolf Hitler pak u nijednom savezu ne traži drugo doli mogućnost da vlada svojim novim drugom. U njemu ćemo lako razabrati spoj jednog rasističkog mesijanizma, o kojem uvijek sanja, sa onim »pruskim« cinizmom, za kojeg nam je Rauschning htio dokazati da je nihilistička srž nacionalnog socijalizma. Nacionalsocijalizam niti je isključivo onaj nihilizam, a niti je onaj mesijanizam, već je to ono u Adolfu Hitleru utjelovljeno sjedinjenje obojega. Prema tome mogu se vječno mijenjati lozinke, čas sa stanovišta samoodređenja naroda, čas opet s kojeg drugog stanovišta. Tako se može katoličke zemlje zaviti u maglu, da im se ulije strah pred boljševizmom, koji pali crkve i samostane, a boljševičke zemlje može se osvojiti time da se nastupi protiv kršćan-

stva i kapitalizma. Sve pako stupa u službu kukastog križa produženog u srp i čekić.

★

Zaista židovi, koji su dijelili ova dva sistema, mogli su nečujno pasti. Funkcioner Gestapoa ni malo se ne razlikuje od uhoda G. P. U.-a. Koncentracijoni logori Dachau i Solovečki otoci pružaju nam istu sliku, a majske slave u Moskvi su isto tako stranački dani kao i oni u Nürnbergu. Kult vode je tu i tamo jednak, a prije svega je na obim stranama dinamika, koja u velikim potezima stoji na istoj liniji. Ako dva čovjeka počnu s dviju dvoja udaljenih polaznih točaka, rušiti sveukupnu kršćansku kulturu, nužno mora jedamput doći čas, kad će se sastati na ruševinama razorenog svetišta. Jedan je došao s »lijeva«, drugi s »desna«. U velikoj udaljenosti smatrali su se neprijateljima; ta jedan je nosio smeđu značku, a drugi crvenu! No kad su opazili, da su sa svojim razaralačkim bakljama uništili isto Božje svetište kad su si u tom jezovitom osvjetljenju pogledali u lice, sinulo im je da u stvari izvode isti posao, da imaju istog neprijatelja i da su međusobno složni u mržnji, koja u dubini njihovih, duša vrije protiv Boga i protiv ljudi. I tako je jednoga dana moralo doći do pakta i saveza i prijateljstva, a taj dan je izabran po mogućnosti tako da ulove čas, kad se kulturno čovječanstvo spremalo da uloži zadnje sile u borbu za slobodu, za dostojanstvo ličnosti, za pravo i moral.

★

I sada se spustila noć... A svaki osjeća da imade nešto strahovito u borbi protiv same noći, protiv one stare noći, u kojoj se skrivaju strahote poganstva. Kada bi se bar iz ovog neodređenog osjećaja prema demonskom protivniku iskristalizirala spoznaja, da se u borbi protiv takove tame može upustiti — samo jedno sunce, koje nosi moć u sebi da nadvlada noć. Ipak ovaj novi pakt, koji leži na narodima kao mora, imade jednu dobru stranu: dokončao je jednu ogromnu laž. Ideju slobode nije se moglo izvojsčiti pomoću Staljinovih robova. Sa Kremlija uvukla se nepodnosiva disonanca i jasna podlost u ideologiju naroda, koji su više ili manje još bili kršćanski, uvukao se bunitelj mira i izdajica. Dobro je da ovaj pakt nužno sili, da se razluče duhovi. I kad bi sad došlo do proširenja rata, na jednoj bi strani ipak stajali samo oni ljudi, koji zaista žele slobodu, pravедnost i konačno mir na moralnim osnovama. No bilo kako bilo onome, koji upravlja pogled na posljednja velika pitanja svjetske povijesti, u prvi čas će oči biti zaslijepljene od tame, koja je ovila ogromnu prikazu noći, a koja se sad obara na Boga i Krista, na Crkvu i kršćansku kulturu, na svaku uređenu ljudsku civilizaciju i sve što je ljudski plemenito, veliko i lijepo. Zato se karakteristika ovog doživljaja može dati sa ovo malo riječi: I nastala je noć...

Miroslav